

Därför kan gränskontrollerna som skulle finnas i tio dagar vara kvar sex år senare

Dagens Nyheter den 28 november 2021

De infördes som en tillfällig åtgärd som skulle gälla under 10 dagar. Nu har de funnits i över sex år och det är inte ens en nyhet när de förlängs, de tillfälliga gränskontrollerna mellan Malmö och Köpenhamn. Den första tiden efter gränskontrollerna skrevs det mycket och kritiskt. Många antydde att något liknande i Stockholmsregionen knappast skulle accepteras. Sydsvenska handelskammaren var särskilt kritisk, begripligt nog.

Förvisso har Öresundsbron kortat restiden så mycket att tidsvinsten jämfört med att ta en färja är betydande även när tiden för gränskontrollen inkluderas. Det dämpar emellertid inte min irritation nämnvärt när jag ännu en gång sitter på ett stillastående tåg i Hyllie, den första hållplatsen på svenska fastlandet, och väntar på att tull, hundar och gränsvakter ska söka igenom tåget. De ler vänligt mot vissa, ställer kritiska frågor till andra och då och då blir någon som inte har papper i ordning ombedd att kliva av. Så fungerar gränskontroller, men det är det nog inte bara jag som känner att det i åtminstone någon bemärkelse var friare förr, under den nordiska passunionens tid. Framför allt undrar jag hur 10 dagars tillfälliga åtgärder kunde bli till sex år (minst!), trots att EU-medlemskap, Schengenavtal och Öresundsbron samtliga har tillkommit för att främja den fria rörligheten.

När kontrollerna infördes kom snabbt kritik från EU-parlamentet mot vad som sades vara ett brott mot Schengenavtalet. Rimlig kritik kan det tyckas, med tanke på att Schengenavtalets syfte sägs vara att underlätta fri rörlighet av varor, tjänster och personer genom avskaffade gränskontroller.

Samtidigt vet vi att det tillfälliga ofta permanentas, och det extrema normaliseras. När jag nu läser in mig på frågan, delvis just för att den tycks ha försvunnit från nyhetsrapporteringen, visar det sig att det inte finns någon borte gräns för hur länge gränskontrollerna kan förlängas. Tillfälliga undantag har alltid förekommit, exempelvis vid politiska toppmöten som kräver extra säkerhet. Dessa undantag är omgärdade av särskilda villkor och tillåter bara tidsbegränsade avsteg, som dessutom måste motiveras med hänvisning till artiklar i avtalet. Det låter både strikt och tydligt, men det är i praktiken varken det ena eller det andra.

Sverige har låtit motiven för gränskontrollerna skifta över tiden, från "oöverträffad tillströmning av personer" under den så kallade flyktingkrisen 2015, via allvarliga hot mot allmän ordning till terroristhot. Någon smarting har vidare kommit på att eftersom tillfälliga åtgärder inte får förlängas gång på gång, heter det numera inte att gränskontrollerna förlängs. De återinförs. Kritiker får nöja sig med att påpeka att gränskontrollerna bryter mot Schengenavtalets syfte eller anda.

Turerna kring gränskontrollerna är illustrativa eftersom de säger något om juridikens roll i samhället. Å ena sidan är lagar och regler avgörande för fredliga och välståndsförande samhällen. Rätt utformade främjar de både effektivitet och jämlikhet. En tydlig gräns mellan tillåtet och förbjudet och mellan mitt och ditt, skapar trygghet och förutsägbarhet för individer och företag. När spelreglerna är

kända av alla i förväg spills mindre tid och energi på att lösa och förhindra konflikter. Dessutom finns en jämlikhet i att alla ser vilka regler som gäller, och samma regler gäller för alla.

Tydliga och transparenta regler för mänsklig samvaro är emellertid problematiska för den som vill kunna ändra tolkningen av reglerna under spelets gång. Då är det bättre med superlånga avtal skrivna på krångligt språk med massor av undantag och specialklausuler. Sådana avtal ser ut att vara precisa, men i praktiken innebär de ofta att det finns rum för olika tolkningar. Likt överstepräster kan jurister uttolka och omtolka textmassan och berätta för oss andra vad som gäller. Bli inte förvånad om tolkningarna varierar mellan personer och över tiden av skäl som i grunden är rent politiska. Plötsligt är det som tidigare antogs vara regelvidrigt tillåtet - eller vice versa.

Ett minst lika aktuellt exempel på hur otydliga regelverk skapar ofrihet och ojämlikhet är naturligtvis dataskyddsförordningen, mer känd som GDPR. Det mest fascinerande med denna är nog att ingen tycks vara villig att uttolka exakt vad den innebär. Eftersom reglerna är vaga och svårtolkade samtidigt som böter för regelbrott kan bli höga, väljer många att ha en säkerhetsmarginal till lagen. Kan landets skolor fortfarande ha bilder på barnen vid klädfacken? Förmodligen, men varför riskera böter? Ned med bilderna och skyll på EU!

Att så många, så lättvindigt har accepterat så otydlig lagstiftning är oroväckande. Problemet är inte lagar, juridik eller jurister. Problemet är att krångliga regelverk gör att vissa får makt på andras bekostnad. Förutom rättsosäkerhet och otrygghet missgynnas handel och innovationer: Vem vill investera i en verksamhet som ingen riktigt vet om den är tillåten? Den krångliga och politiserade juridiken skadar oss alla.

Andreas Bergh